

MGR EWA JOANNA BORODZICZ, MGR URSZULA ĆWIK

Uniwersytet w Białymstoku

**Sprawozdanie z Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej
„Polityka i politycy w prasie XX i XXI wieku”
Białystok, 16-17 czerwca 2016 r.**

W dniach 16 i 17 czerwca 2016 r. odbyła się konferencja poświęcona zagadnieniom związanym z polityką i politykami w prasie na przełomie XX i XXI wieku. Konferencja została zorganizowana przez Zakład Ruchów Społecznych i Politycznych Instytutu Historii i Nauk Politycznych Uniwersytetu w Białymstoku oraz Instytut Studiów Kobięcych. Wydarzenie zostało objęte honorowym patronatem Marszałka Województwa Podlaskiego i Prezydenta Miasta Białegostoku. Ze względu na znaczną liczbę prelegentów, dwudniowe obrady zostały podzielone na kilka bloków tematycznych.

Spotkanie zainaugurowano powitaniem wszystkich uczestników i gości przez kierownika Zakładu Ruchów Społecznych i Politycznych – dr hab. Małgorzatę Dajnowicz, prof. UwB, dziekana Wydziału Historyczno-Socjologicznego – dr hab. Joannę Sadowską, prof. UwB oraz dyrektora Instytutu Historii i Nauk Politycznych – dr hab. Jana Snopko, prof. UwB, w którym podkreślone zostało znaczenie prasy i dziennikarzy w kształtowaniu polskiej sceny politycznej.

Obrady plenarne otworzyło wystąpienie dr hab. Daniela Grinberga, prof. UwB, pt. *Ideotwórcze dzienniki i czasopisma europejskie w XIX wieku*. W drugim referacie *Politycy – publicyści pras-*

wi w Polsce, prof. Ewa Maj, reprezentująca Uniwersytet Marii-Curie Skłodowskiej w Lublinie, przedstawiła działalność publicystyczną polskich polityków: Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego oraz Stanisława Mackiewicza. W wystąpieniu ukazała twórczość prasową wybranych postaci, reprezentujących odmienne nurty światopoglądowe. Prelegentka poddała analizie teksty, ukazujące się od końca XIX do drugiej połowy XX wieku. Podkreśliła, że elementem łączącym twórczość tych trzech polityków – publicystów, była autonomiczność, naoczność i aktualność poruszanej tematyki.

Problematykę związaną z postacią Józefa Piłsudskiego poruszyła dr hab. Jolanta Chwastyk-Kowalczyk, prof. Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, prezentując referat, pt. *Kult Józefa Piłsudskiego na łamach „Bluszczu” w okresie dwudziestolecia międzywojennego*. Do periodyków angażujących się w odbudowę państwa polskiego po 1918 r. zaliczał się tygodnik „Bluszcz”, ukazujący się od 1865 r. do sierpnia 1939 r. Prelegentka, posługując się metodą analizy zawartości prasy, stwierdziła, że głównym celem czasopisma było rozbudzanie i podtrzymywanie świadomości narodowej kobiet, do czego służyło między innymi eksponowanie takich bohaterów narodowych, jak Józef Piłsudski. Postać Marszałka przedstawiana była na łamach periodyku w różnej formie, szczególnie prezentowana przy okazji wydarzeń, w których uczestniczył.

Referat nt. *Dziennikarze, ideolodzy, rewizjoniści w Polsce przełomu lat 50. i 60. Role i osobliwości strategii komunikacyjnych*, wygłoszony przez dr hab. Magdalenę Mikołajczyk, prof. z Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, dotyczył istotnych relacji pomiędzy polityką i dziennikarstwem, jak również samych polityków i dziennikarzy. Prelegentka zaznaczyła, że relacja ta zależała od tego, czy polityk był podmiotem kreującym dany dyskurs, czy przedmiotem odniesienia dla mediów. Istotną kwestią jej wystąpienia było stwierdzenie, że w Polsce poststalinowskiej zawód dziennikarza był ściśle związany z misją ideologiczną, jak również charakteryzował się wysokim stopniem upartyjnienia.

Aktualne problemy związane z napływem wyznawców islamu do krajów Europy Zachodniej przedstawił dr hab. Jarosław Macała, prof. Uniwersytetu Zielonogórskiego, skupiając się na zagadnieniach dotyczących fali imigrantów i azylantów do Niemiec po 2015 r. W wystąpieniu pt. *Lutz Bachmann, lider PEGIDY i jego wizerunek w prasie niemieckiej*, prof. Macała mówił o kryzysie koncepcji i praktyki wielokulturowości, trudnościach z integracją imigrantów oraz lękiem wobec ich masowego przybycia. Kluczową rolę w referacie odegrała postać Lutza Bachmanna, lidera stowarzyszenia Pegida – *Patriotyczni Europejczycy przeciw islamizacji Zachodu*, założonego pod koniec 2014 r. Prelegent zwrócił uwagę na fenomen skrajnie prawicowej, budzącej zainteresowanie mediów całej Europy. Jednocześnie podkreślił negatywny stosunek niemieckiej prasy do tego ruchu oraz jego przywódcy, opisującej stowarzyszenie jako ekstremistyczne, nacjonalistyczne, a nawet pronazistowskie.

Po wykładach plenarnych uczestnicy konferencji obradowali w dwóch sekcjach. Pierwszą z nich otworzyło wystąpienie dr hab. Ewy Danowskiej, pt. *Wizerunek cesarza Franciszka Józefa I na łamach „Czasu” i „Naprzodu” (1900–1916)*, reprezentującej Polską Akademię Umiejętności. Cesarz Monarchii Austro-Węgierskiej był jedną z ważniejszych postaci sceny politycznej u progu XX wieku. Z tego względu na łamach ówczesnej prasy poświęcano mu wiele uwagi. Autorka poddała analizie dwa odmienne ideowo periodyki, wskazując różnice w sposobie ukazywania cesarza. Krakowski konserwatywny dziennik „Czas” szczegółowo informował o dokonaniach Franciszka Józefa I, między innymi: podpisanym aktach prawnych czy spotkaniach z innymi władcami europejskimi. Natomiast socjaldemokratyczny „Naprzód” ze względu na cenzurę nie poświęcał zbyt wiele uwagi działalności cesarza Franciszka.

Mgr Waldemar Barszczewski z Uniwersytetu w Białymstoku w wystąpieniu pt. *Kwestia parlamentarna w polskich czasopiśmie kobiecych w latach dwudziestych i trzydziestych XX wieku* poruszył problematykę udziału kobiet w życiu politycznym II Rzeczypospolitej. Na podstawie analizy treści materiałów publikowa-

nych na łamach takich czasopism, jak: „Bluszcz”, „Głos Kobiet”, „Ziemianka Polska”, „Kobieta Współczesna” czy „Moja Przyjaciółka” prelegent zaznaczył, że wszystkie periodyki poświęcały uwagę kwestii parlamentarnej kobiet. Co więcej, redakcje poszczególnych pism starały się wpływać na większą aktywność Polek w sferze politycznej.

Podczas trzeciego wystąpienia pt. *Wizerunek Bolesława Bieruta na łamach Tygodnika „Przekrój”*, mgr Łukasz Jędrzejski z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie przedstawił proces kreowania politycznego wizerunku Bolesława Bieruta w świetle opiniotwórczego tygodnika „Przekrój”. Prelegent poddał analizie teksty ukazujące się w piśmie w latach 1945–1956, stwierdzając jednocześnie, że to właśnie prasa w powojennej Polsce odgrywała istotną rolę w kształtowaniu poglądów opinii publicznej. Postać Bolesława Bieruta przedstawiana była na łamach periodyku w sposób szczególny – redakcje pisma kreowały go na jednego z głównych inicjatorów nowej konstytucji.

Tematykę związaną z wizerunkiem osób ze sfery polityki, upowszechnianym na łamach prasy, przedstawiła mgr Małgorzata Wrześniewska, reprezentująca Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach. W referacie pt. *Wizerunek prezydenta Andrzeja Dudy na łamach Tygodnika Katolickiego „Niedziela” w roku 2015*, prelegentka stwierdziła, że w związku z wyborami prezydenckimi i parlamentarnymi z 2015 r. redakcja pisma aktywnie włączała się w prezydencką kampanię wyborczą, głównie poprzez kreowanie wizerunku Andrzeja Dudy, przedstawianego nie tylko jako polityka, ale również jako katolika, męża i ojca.

Obrady sekcji pierwszej zamknęło wystąpienie dr Justyny Olędzkiej z Uniwersytetu w Białymstoku nt. *Obraz prezydentury Dmitrija Miedwiediewa na łamach polskich tygodników opinii*.

Trwające w tym samym czasie obrady sekcji drugiej otworzył referat dr hab. Krzysztofa Buchowskiego, prof. UwB. W wystąpieniu *Polska i Polacy w opiniach prasy litewskiej na przełomie XX i XXI w.* poruszył on kwestię stosunku litewskich czasopism wysokonakładowych, tj.: „Lietuvos Aidas”, „Lietuvos Žinios”, „Lietuvos Rytas”, „Respublika”, „Veidas” do Polski i Polaków. Prelegent

poddał analizie teksty ukazujące się od momentu uzyskania przez Litwę niepodległości aż do 2016 r. Autor wystąpienia stwierdził, że prasa litewska koncentrowała się przede wszystkim na problemach całego świata, w tym sprawach sąsiedniej Polski i Polaków. Jednakże sprawy dotyczące mniejszości polskiej na Litwie były poruszane bardzo rzadko.

W referacie pt. *Francuska kampania prezydencka 2002 roku w świetle ówczesnych polskich komentarzy prasowych* dr. hab. Grzegorza Zackiewicza, odniesiono się do stanowiska polskich czasopism opiniotwórczych do francuskiej kampanii prezydenckiej z 2002 r. Autor poddał analizie wysokonakładowe pisma, takie jak: „Gazeta Wyborcza”, „Wprost”, „Rzeczpospolita” i „Przekrój”.

Kolejnym wystąpieniem był referat dr Beaty Goworko-Składanek z UwB pt. *Media i polityka w Rosji. Stan badań nad zaufaniem Rosjan do mediów*. W celu poznania problematyki autorka przeanalizowała sondaże przeprowadzone w latach 2009-2016 przez Wszechrosyjskie Centrum Badania Opinii Publicznej, Samodzielną Niekomercyjną Organizację Analityczną Centrum Jurija Levady i Fundację Opinii Publicznej. Prezentując wyniki badań, prelegentka wskazała na istotną rolę centralnej telewizji w kształtowaniu opinii publicznej wśród Rosjan. Jednocześnie stwierdziła, że Rosjanie w mniejszym stopniu w porównaniu do państwowych mediów rosyjskich darzą zaufaniem media zagraniczne oraz kanały niezależne.

Tematykę związaną z postacią Tomasza Lisa poruszyła mgr Agnieszka Śliwa z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, prezentując referat pt. *Publicystyka Tomasza Lisa na łamach „Newsweek Polska” w 2015 roku*. Prelegentka poddała analizie 52 numery periodyku z 2015 r., przypadające na okres dwóch kampanii wyborczych w Polsce. Na podstawie przeprowadzonych badań stwierdziła, że teksty Tomasza Lisa, publikowane na łamach „Newsweek Polska”, zawierały przede wszystkim krytykę partii Prawo i Sprawiedliwość, ocenie poddawały również Platformę Obywatelską.

Obrady sekcji drugiej zamknęło wystąpienie mgr Agnieszki Warzyńskiej, reprezentującej Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, pt. *Polityczne wywiady „Playboya” za lata 2006–2015*. Prelegentka przedstawiła wywiady z osobami ze sfery polityki, wraz z prezentacją ich sylwetek w luksusowym magazynie skierowanym do mężczyzn „Playboy”, edycja polska. Wśród najważniejszych polityków autorka wymieniła: Donalda Tuska, Leszka Balcerowicza, Andrzeja Olechowskiego, Lecha Wałęsę, Leszka Milera, Janusza Palikota, Ryszarda Kalisza. Jediną kobietą udzielającą wywiadu dotyczącego kwestii politycznej była Jadwiga Staniszkis.

Podczas drugiego dnia konferencji uczestnicy obradowali w dwóch sekcjach, którym przewodniczyły dr hab. Jolanta Chwaśtyk-Kowalczyk, prof. UJK oraz dr hab. Magdalena Mikołajczyk, prof. UP w Krakowie. Obrady sekcji pierwszej otworzyło wystąpienie dr hab. Małgorzaty Dajnowicz, prof. UwB, która przygotowała referat pt. *Wybory 1989 r. w świetle wysokonakładowych periodyków kobiecych*. Prelegentka poddała analizie zawartość materiałów publikowanych m.in. na łamach „Zwierciadła”. Zwróciła uwagę, że w czasopiśmie prezentowano sylwetki kobiet polityki, często w materiałach ukazujących się cyklicznie. Pomimo tego, że pismo silnie związane było z Ligą Kobiet Polskich to w materiałach dotyczących wyborów 1989 r. pojawiały się również takie, które opisywały chociażby działaczki NSZZ „Solidarność”.

Dr Wojciech Marciniak, reprezentujący Uniwersytet Łódzki, wygłosił referat pt. *Problematyka repatriacyjna na łamach „Wolnej Polski” (1943–1946)*. Według autora poruszana w periodyku problematyka przesiedleńczo-repatriacyjna była istotnym zagadnieniem podejmowanym przez redakcję tygodnika. Bardzo często wiązała się ona z innymi wydarzeniami, takim jak na przykład okoliczności utraty przez Polskę Kresów Wschodnich. Wystąpienie mgr Ewy Joanny Borodzicz z UwB nt. *Praca zawodowa kobiet na łamach „Zwierciadła” (1982–1990)* dotyczyło kwestii podejmowania przez kobiety pracy zawodowej u schyłku Polskiej Rzeczpospolitej Ludowej, w oparciu o teksty publikowane w tygodniku

„Zwierciadło”. Autorka wymieniła poszczególne obszary zatrudnienia kobiet, ze szczególnym uwzględnieniem zawodów sfeminizowanych, w dużej mierze opanowanych przez kobiety. Do najważniejszych zaliczyła zawód ekspedientki, robotnicy, nauczycielki oraz pracę w służbie zdrowia. Prelegentka dodała również, że kobiety coraz częściej pełniły funkcje kierownicze, które wiązały się bezpośrednio z przynależnością partyjną do PZPR lub Ligi Kobiet Polskich.

Kolejny referat, autorstwa mgr Urszuli Ćwik, reprezentującej UwB, dotyczył również okresu PRL. W wystąpieniu pt. *Wybory parlamentarne oraz wybory do rad narodowych w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej na łamach „Kobiety i Życia” (do 1989 roku)* autorka skupiła się na analizie problematyki wyborczej poruszanej w czasopiśmie. Stwierdziła, że zagadnienia z tym związane nie stanowiły kluczowego tematu publikowanych materiałów, jednak wraz z kolejnymi latami było ich coraz więcej na łamach periodyku. Wśród artykułów dotyczących sfery politycznej przeważały te o charakterze informacyjnym, co ściśle wiązało się z realizowaniem funkcji edukacyjnej przez redakcję „Kobiety i Życia”.

Mgr Jan Szczepański z Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie w swoich rozważaniach pt. *Datum i novum wojny w polskich tygodnikach opinii – spór władzy i opozycji wokół Komitetu Obrony Demokracji* skupił się na zagadnieniach związanych z obecną sytuacją na polskiej scenie politycznej. Analizie poddał cztery tygodniki opinii: „WSieci”, „Do Rzeczy”, „Politykę” oraz „Newsweek Polska”, próbując odpowiedzieć na pytanie: w jakim stopniu posługują się one retoryką wojenną? Do pochylenia się nad tym tematem skłoniła autora wypowiedź doradcy Prezydenta RP Andrzej Zybertowicza z początku marca 2016 r., w której stwierdził, że marsze KOD-u mają charakter wojny hybrydowej.

Wystąpienie mgr Natalii Nowaczyk z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy zamykało obrady sekcji pierwszej. W referacie pt. *Prasa kształtowana przez władzę czy władza kształtowana przez prasę? Problematyka relacji* autorka poddała analizie wzajemne oddziaływanie mediów i władzy politycznej.

Panel drugi rozpoczął się wystąpieniem dr hab. Arkadiusza Adamczyka z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach pt. *Bogusław Miedziński – nieformalny lider propagandy rządowej w latach 1928–1938*, następnie referat wygłosił dr hab. Janusz Mierzwa, reprezentujący Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, który w wystąpieniu pt. *Prasa a administracja lokalna w latach 1918–1939. Konteksty i uwarunkowania* starał się omówić problem, skupiając się na wymiarze regionalnym i lokalnym. Poddając analizie materiały publikowane na łamach takich periodyków, jak: „Dziennik Białostocki”, „Kurier Poznański”, „Pielgrzym” czy „Polonia” wskazywał na funkcje, jakie ówczesna prasa pełniła w stosunku do administracji lokalnej.

Dr hab. Marta Sikorska-Kowalska, prof. Uniwersytetu Łódzkiego, jako przedmiot swojej analizy wybrała czasopismo „Rozwój”. W rozważaniach pt. *Wybory do Dumy w cieniu rewolucji 1905–1907 w świetle łódzkiej gazety „Rozwój”* prelegentka zwróciła uwagę, że wybory do rosyjskiej Dumy Państwowej, odbywające się w czasie rewolucji lat 1905–1907, stały się próbą ukazania sił politycznych. Dotyczyło to zarówno całego Królestwa Polskiego, jak również wielkoprzemysłowej, wielonarodowościowej Łodzi. Na podstawie materiałów publikowanych na łamach gazety autorka wysunęła wnioski, że „Rozwój” był sojusznikiem endecji w Łodzi, a swoją publicystyką przyczynił się do sukcesu wyborczego partii Romana Dmowskiego.

Problematyka rewolucji 1905–1907 stanowiła również przedmiot badań kolejnego prelegenta. Dr Kamil Śmiechowski z Uniwersytetu Łódzkiego, wygłaszający referat pt. *Ku miastu politycznemu: przemiany miejskiego dyskursu prasowego w rewolucji 1905 r.* skupił się na wydarzeniach rewolucji jako doniosłym momencie w historii prasy, która awansowała wówczas do rangi środka masowego przekazu. Zauważył, iż rewolucja 1905–1907 miała ogromny wpływ na wzrost materiałów o charakterze politycznym, publikowanych w takich periodykach, jak m.in.: „Goniec Łódzki”, „Kurier Łódzki” oraz „Kurier Warszawski”.

Kolejne wystąpienie dr Anety Dawidowicz z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie pt. *Rola prasy w rozwoju Naro-*

dowej Demokracji (1893–1939) dotyczyło znaczenia prasy w rozwoju obozu narodowo-demokratycznego, traktującego czasopisma jako jedną z form upowszechniania myśli politycznej. Na łamach prasy publikowano także utwory literackie o wyraźnym zabarwieniu narodowym, a wśród publicystów i dziennikarzy autorka wyróżniła takie osoby, jak: Bolesław Koskowski czy Zygmunt Wasilewski.

Obrady drugiej sekcji zamknął referat mgr Marii Bauchrowicz-Tockiej z UwB, pt. *Wpływ prasy na kreowanie życia politycznego i społecznego międzywojennej Łomży na przykładzie „Wspólnej Pracy”*. Z analizy zawartości materiałów publikowanych na łamach czasopisma wynikało, iż pismo konsekwentnie propagowało idee demokratyczne, wspierało zmiany prowadzące do rozwoju oraz uczyło wolności i tolerancji. Prelegentka zwróciła uwagę, że do zmian i postępu przekonywano odbiorców nie hasłami i artykułami o charakterze odezw, natomiast realnym zaangażowaniem periodyku w sprawy czytelników.

W podsumowaniu konferencji naukowej „Polityka i politycy w prasie XX i XXI wieku” główna inicjatorka i organizatorka wydarzenia naukowego – dr hab. Małgorzata Dajnowicz, prof. UwB z satysfakcją podkreśliła, że w jej przekonaniu udało się zrealizować prawie wszystkie cele i założenia konferencyjne. Idealnym potwierdzeniem tego była wysoka jakość merytoryczna wygłoszonych referatów, różnorodność podejmowanych wątków i omawianych postaci. Dyskusja konferencyjna dowodziła również, że temat polityki i prasy wymaga kontynuacji w postaci dalszych debat naukowych.